

על הספק נתקנה (מהר"ם חלאווה). ■ להלכה, אף במסופק שמא יש לו חמץ, יחזור לביתו [כדעת מהר"ם חלאווה] (משנ"ב תמד, כו).

וְאִם לֹא מִבְּטְלוֹ בְּלָבֹ - ודוקא בנזכר קודם שיש שעות, שעדיין יכול לבטלו, אבל אם נזכר לאחר שיש שעות, שהחמץ כבר אסור בהנאה ואינו יכול לבטלו, צריך לחזור לביתו ולבערו אפילו אם אין שהות לחזור למצותו (המכתם; מאיר; מהר"ם חלאווה). ואע"פ שעל ידי זה יתבטל ממצות מילה, יש לו לחזור לביתו ולקיים את העשה של 'תשביתו', שהוא חמור יותר מהעשה של מילה, הואיל ומחצות ואילך עובר עליו בכל רגע, אבל העשה של מילה, זמנו כל היום [ורק יש להקדימו מדין 'זריזין מקדימין'] (מהר"ם חלאווה, ושעה"צ תמד, כד, בדעתו; מג"א שם, יא, הובא במשנ"ב שם, כט. וראה שעה"צ שם, שביאר מדוע גם במילה שלא בזמנה יחזור ויבער). ■ וכן הלכה (משנ"ב שם).

לְהַצִּיל מִן הַגּוֹיִם וּמִן הַנֶּהָר וּמִן הַלִּסְתִּים וּמִן הַדְּלִיקָה וּמִן הַמְּפֹלֶת וּבְטֵל בְּלָבֹ, ואפילו אם יש שהות לחזור לביתו ולבער את החמץ ולחזור למצותו, לא יחזור לביתו (רש"י). שמשום הצלת נפשות הקילו לסמוך על הביטול לכתחילה (משנ"ב תמד, ל).

ולאחר שיש שעות, שכבר אינו יכול לבטל את החמץ, אם ברור לו שיש שהות ללכת לביתו ולחזור ולהציל, יחזור לביתו ויבער את החמץ ואחר כך יציל (מג"א שם, יב, הובא במשנ"ב שם). ויש סוברים, שגם באופן זה יציל תחילה ואחר כך ילך לביתו ויבער, שאם יחזור לביתו תחילה, יש לחשוש שיטורד ביתיים בענייניו וכבר לא יוכל להציל (מאיר; משנ"ב שם בשם אחרונים). ■ ושתי הדעות הובאו להלכה (משנ"ב שם).

וְלִשְׁבּוֹת שְׁבִיתָת הָרְשׁוֹת יִחְזֹר מִיָּד. ■ להלכה, אם יצא לצורך עצמו יחזור מיד (ש"ע א"ח תמד, ז).

חֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מַעְצֵי הַמַּעְרָכָה - ואין כוונת המשנה שחייב לשרוף את הבשר לפני הבירה, שהרי יכול לשורפו בכל ירושלים, אלא כוונת המשנה שאם שורפו לפני הבירה, כיון שכבר החזיק בדרך הקילו בו חכמים שיכול לשורפו גם מעצי המערכה, ואין צריך להביא עצים משל עצמו (רבנו דוד להל' ע"כ; ח' הר"ן).

וְעַד כַּמָּה הֵן חֲזוּרֵין רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר זֶה זֶה בְּכִבְיָצָה. ■ וכן הלכה (ש"ע א"ח תמד, ז). ואם נזכר לאחר שעה שישית, חוזר אפילו על כזית, אבל על פחות מכזית אינו חוזר, אלא כשיחזור לביתו יבער (משנ"ב שם, לג).

גְּמָרָא. וְהִשְׁתָּא דְאָמַר רַב חֲסָדָא מְחַלְקָת בְּסַעֲדָה שְׁנִיָּה וְכוּ' - דוקא ב'סעודת סבלונות' - שהיא הסעודה שעושים כשהחזן שולח סבלונות לאחר האירוסין - נחלקו האם היא מצוה או רשות, אבל סעודת אירוסין לדברי הכל היא סעודת מצוה (רש"י). ויש שפירשו, ש'סעודה שניה' אינה 'סעודת סבלונות', אלא היא סעודה נוספת שעושים לכבוד האירוסין, וכוונת רב חסדא שדוקא בסעודה זו נחלקו האם היא מצוה או רשות, אבל הסעודה הראשונה שעושים לכבוד האירוסין, לדברי הכל היא סעודת מצוה [אמנם גם ב'סעודת סבלונות' נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי האם היא מצוה או רשות, כדלהלן בברייתא] (בעל העיטור הל' ביעור חמץ קכ, ב. הובא בביאה"ל תמד, ז ד"ה סעודת; טור א"ח שם, ובי' שם בדעתו).

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי אֲנִי שִׁמְעָתִי סַעֲדָת אִירוֹסִין וְסַבְלֹנוֹת. ■ וכן הלכה (משנ"ב תמד, כד).

מִשְׁנֵה. מִבְּעֵרִין אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשֶּׁבֶת, בין חולין ובין תרומה, חוץ ממה שעתיד לאכול בשבת (רש"י; רמב"ן במלחמות ה, א מדפי הר"ף; ר"ן על הר"ף כאן ולעיל שם). ואף שאפשר לבער את החמץ בשבת [שהרי לדעת חכמים (לעיל כא, א) אפשר לבער את החמץ בכל ענין ואין צריך דוקא לשורפו], יש לבער מה שאפשר בערב שבת, שהביעור בשבת הוא טירחה שלא לצורך (ע"פ ב"ח א"ח תמד, א. וראה ט"ז שם, א).

ויש שפירשו, שמבערים 'הכל' ממש, ולא ישאיר שום חמץ ברשותו [שרבי מאיר סובר כרבי יהודה (לעיל שם) שאין ביעור חמץ אלא שריפה, ואם ישאיר חמץ לסעודות שבת, שמא ישתיייר חמץ ולא יוכל לשורפו בשבת], ולסעודת שבת יאכל מצה [ולדעתם, אין איסור לאכול מצה בערב הפסח עד חצות, ודלא כשיטת (רמב"ן במלחמות ור"ן על הר"ף כאן) שכל היום של ערב הפסח אסור באכילת מצה] (בעל המאור כאן, וראה פני יהושע; ר"צ גיאות, הובא בהשגות הראב"ד לעיל שם).

גְּמָרָא. תֵּנִיָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַ צְדוֹק אֹמֵר וְכוּ' הִגִּיעַ עַתְּ לִבְעַר אֶת הַחֲמֵץ, ומלשון זה משמע, שעיקר זמן ביעור חמץ הוא בשבת [כשיטתו במשנה], ולא רק מה שמשיייר מאכילתו בשבת (שפת אמת. ולדעת בעל המאור הנ"ל, שלרבי מאיר יש לבער את כל החמץ בערב שבת, ראיתו רבי אליעזר בר צדוק היא מכך שביעור את החמץ בשבת). ■ להלכה, ערב פסח שחל בשבת, מבערים הכל לפני השבת, ומשתיייר חמץ בשיעור שתי סעודות לצורך השבת [כדעת רבי מאיר, וכפירוש רש"י] (ש"ע א"ח תמד, א. וראה שם פרטים נוספים, וכן בביאורנו לעיל ג, א ד"ה ומשתיייר). וכל ערב הפסח אסור באכילת מצה [כדעת הרמב"ן והר"ן] (רמ"א שם תעא, ב. וראה שם פרטים נוספים בד"ן זה).

מִשְׁנֵה. הַקְדָּמָה: המשנה מבארת את הדין במי שלא בדק ולא ביער או ביטל את החמץ, ואינו נמצא בביתו בזמן הביעור.

וְלֹאֲכֹל סַעֲדָת אִירוֹסִין בְּבֵית חָמִי - ודוקא חזן שהולך לסעודת אירוסין, שאי אפשר למצוה זו שתיעשה על ידי אחרים, אבל ההולך לדבר מצוה שאפשר שתיעשה על ידי אחרים, גם אם אין לו שהות לחזור לביתו ולבער ולחזור למצותו, צריך לחזור לביתו ולבער (אלה רבה תמד, י. בדעת הטור שם; שעה"צ שם, כ, בדעת מהר"ם חלאווה). ויש שפירשו, שגם ההולך לדבר מצוה שאפשר שתיעשה על ידי אחרים, אם אין לו שהות לחזור לביתו ולבער ולחזור למצותו, אינו צריך לחזור לביתו (מג"א שם, י, בדעת הרמב"ם חמץ ומצה ג, ט), ומה שהמשנה נקטה דוקא חזן ההולך לבית חמיו, משום שלגבי סעודה זו נחשבת סעודת מצוה בכל ענין, אבל שאר אדם, יש אופנים שאינה סעודת מצוה, כדלהלן בגמ' (פרי חדש א"ח שם, ז). ■ להלכה, המהלך לסעודת אירוסין, שהיא דבר מצוה שאפשר שתיעשה על ידי אחרים, צריך לחזור לביתו ולבער החמץ [כמהר"ם חלאווה, וכאלה רבה בדעת הטור], ויש סוברים, שאף הוא אינו צריך לחזור לביתו אם אין שהות לחזור למצותו [כמג"א בדעת הרמב"ם] (משנ"ב תמד, כה).

וְנִזְכַּר שִׁישׁ לוֹ חֲמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - ודוקא בנזכר 'שיש לו חמץ', שיועד בודאי שיש חמץ בביתו, אבל אם נזכר שלא בדק, ואינו יודע בודאי שיש לו חמץ, אינו חייב לחזור לביתו (מאיר). ויש שפירשו, שלשון 'שיש לו חמץ' לאו דוקא, וצריך לחזור לביתו ולבדוק גם אם רק מסופק שמא יש חמץ בביתו, שכל בדיקת חמץ